

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΝΙΑΙΕΣ ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΑΓΩΓΙΚΕΣ ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2023 - 2024

Α΄ ΤΑΞΗΣ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 14 Μαΐου 2024

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Α΄ ΣΕΙΡΑ

ΚΩΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: Α001

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΓΡΑΠΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ: 135 λεπτά

ΤΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΤΑ (7) ΣΕΛΙΔΕΣ

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζόμενους)

- Στο εξώφυλλο του τετραδίου απαντήσεων να συμπληρώσετε όλα τα κενά με τα στοιχεία που ζητούνται.
- Να απαντήσετε **ΟΛΑ** τα ερωτήματα.
- Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο απαντήσεων.
- Να μη γράψετε πουθενά στις απαντήσεις σας **το όνομά σας**.
- Να απαντήσετε στο τετράδιό σας σε όλα τα θέματα **μόνο με μπλε πένα ανεξίτηλης μελάνης**.
- Απαγορεύεται η χρήση διορθωτικού υγρού ή διορθωτικής ταινίας.

Το νέο χάσμα των γενεών

[...] Σήμερα, ποια είναι άραγε τα στοιχεία που προσδιορίζουν το χάσμα των γενεών; Η πρώτη αυθόρμητη απάντηση είναι η τεχνολογία. Η εξοικείωση των νεότερων γενεών με τα άλματα μιας τεχνολογίας που εξελίσσεται από χρόνο σε χρόνο δημιουργεί τις αποστάσεις της νοοτροπίας. Τα έξυπνα κινητά, η ευκολία του πρόχειρου πληκτρολογίου, οι ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης, το Instagram, το TikTok. Το ζωντανό φλερτ έχει σχεδόν ποινικοποιηθεί. Πάντως, έχει απαξιωθεί για χάρη του ηλεκτρονικού υποκατάστατού του.

Αυτή είναι η επιφάνεια. Και όπως σε κάθε επιφάνεια, σε πείσμα της μεταμοντέρνας αντίληψης, κρύβεται κάποιο βάθος. Η ουσιαστική διαφορά ανάμεσα σε εμάς και στους επιγόνους μας είναι ο «πνευματικός ορίζοντας». Τι είν' τούτο θα μου πείτε. Καταρχάς, έχει να κάνει με την πειθαρχία. Δεν αναφέρομαι στην κοινή πειθαρχία που αντιτίθεται στην απείθαρχη συμπεριφορά η οποία χαρακτήριζε και τα δικά μου νιάτα. Αναφέρομαι σ' αυτήν την πειθαρχία που ορίζει τον «πνευματικό ορίζοντα». Όταν δεκατριάχρονο παιδί το έσκαγα από το σπίτι μου για να παρακολουθήσω τους Στόουνς στη συναυλία τους στο γήπεδο της Λεωφόρου, μέσα μου είχα δημιουργήσει ένα ολόκληρο πλέγμα επιχειρημάτων για να δικαιολογήσω την πράξη μου. Το είχα δημιουργήσει με τα διαβάσματά μου και τα ακούσματά μου. Και αυτά απαιτούσαν την πειθαρχία της συγκέντρωσης. Πειθαρχία; Συγκέντρωση είπατε; Ναι, το σημερινό χάσμα των γενεών προκαλείται από την αδυναμία συγκέντρωσης. Οι γενιές που μεγαλώνουν σήμερα δυσκολεύονται να διαβάσουν κείμενο το οποίο υπερβαίνει τις εκατό λέξεις.

Είναι δυνατόν να φέρεις αντιμέτωπο έναν σημερινό έφηβο με τους «Άθλιους» του Βίκτωρος Ουγκώ ή τις «Ακυβέρνητες πολιτείες» του Στρατή Τσίρκα; Και μόνον ο όγκος, τον αποτρέπει. Και δικαιούμαι να συμπεράνω ότι η διαφορά μου από τον σημερινό έφηβο δεν είναι η εξοικείωση με την τεχνολογία, είναι η αποξένωση από τον πνευματικό ορίζοντα του πολιτισμού μας. Και δεν ευθύνεται ο έφηβος γι' αυτό. Ευθύνεται η ολοκληρωτική νοοτροπία της μετανεωτερικότητας¹, που επιβάλλει, ως ιδεολογικό υποκατάστατο, την αντίληψη ότι ο κόσμος μας είναι ο καλύτερος και ο σοφότερος απ' όλους τους κόσμους που υπήρξαν. Από πού γεννήθηκε αυτός ο κόσμος; Πώς θα ήταν αυτός ο κόσμος αν ο Ουγκώ δεν είχε καταγγείλει, ήδη από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, τη θανατική ποινή;

Κάθε «χάσμα γενεών» έχει πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Αυτό σημαίνει ότι μεταφέρει στους τρόπους της έκφρασής του μνήμες που παλεύει να τις ξεπεράσει. Ο έφηβος της δεκαετίας του εβδομήντα που άκουγε ροκ μουσική, άκουγε, παράλληλα, και κλασική μουσική, διάβαζε Καζαντζάκη ή ακόμη και τα «απαλά» μυθιστορήματα της γενιάς του τριάντα. Δεν τον υποχρέωνε κανένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα να το κάνει. Όμως, ήξερε πως ήταν απαραίτητα

για την καλλιέργεια του. Και το ερώτημα είναι: τι θεωρεί η γενιά των σημερινών εφήβων ότι είναι απαραίτητο για την καλλιέργειά της; Εκεί εντοπίζεται το πραγματικό χάσμα των γενεών.

[...]

Τάκης Θεοδωρόπουλος
Εφημερίδα «Η Καθημερινή»
Ημερομηνία Δημοσίευσης: 13/08/2023
Απόσπασμα – Διασκευή

Λεξιλόγιο:

¹ μετανεωτερικότητα: καλλιτεχνική και γενικότερα πνευματική κίνηση που αμφισβητεί τις σύγχρονες θεωρίες και πρακτικές στοχεύοντας σε κάτι καινούργιο.

A.I. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΜΟΡΦΗΣ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 30)

A.I.1 Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των ακόλουθων προτάσεων είναι **ΟΡΘΟ** ή **ΛΑΘΟΣ**, γράφοντας στο τετράδιο απαντήσεων δίπλα από τον αριθμό της κάθε πρότασης, τη λέξη «**ΟΡΘΟ**» ή «**ΛΑΘΟΣ**»:

- i. Ο Τάκης Θεοδωρόπουλος υποστηρίζει ότι το μόνο ουσιαστικό στοιχείο που προσδιορίζει σήμερα το χάσμα γενεών είναι η τεχνολογία.
- ii. Σύμφωνα με τον συγγραφέα, αποκλειστικός υπεύθυνος για «την αποξένωση από τον πνευματικό ορίζοντα του πολιτισμού μας» είναι ο σημερινός έφηβος.
- iii. Το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει το παραπάνω κείμενο είναι Άρθρο.
- iv. Βασικός Θεματικός Άξονας του κειμένου είναι η εξέλιξη της γλώσσας των νέων στη σημερινή εποχή σε σύγκριση με το παρελθόν.

(μονάδες 4)

A.I.2 Να γράψετε περίληψη του κειμένου, έκτασης 120 - 140 λέξεων. Το κείμενό σας πρόκειται να δημοσιευτεί στη στήλη της μαθητικής εφημερίδας του σχολείου σας με θέμα: «Νεανικές Ανησυχίες».

(μονάδες 8)

A.I.3 Να γράψετε **έναν (1)** τρόπο πειθούς και **ένα (1)** αντίστοιχο μέσο πειθούς που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην πρώτη (1^η) παράγραφο του κειμένου: «Σήμερα, ποια είναι άραγε...του ηλεκτρονικού υποκατάστατού του.». Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

(μονάδες 4)

A.I.4 Στη δεύτερη (2^η) παράγραφο του κειμένου, «Αυτή είναι η επιφάνεια ... τις εκατό λέξεις.», ο συγγραφέας κάνει χρήση της μεταφορικής/συνυποδηλωτικής γλώσσας. Αφού αναφέρετε **ένα (1)** παράδειγμα, να εξηγήσετε ποιον σκοπό του συγγραφέα εξυπηρετεί, δίνοντας **δύο (2)** στοιχεία.

(μονάδες 3)

A.I.5 Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης (ενεργητική ή παθητική) που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην πιο κάτω πρόταση της τέταρτης (4^{ης}) παραγράφου και να εξηγήσετε με **δύο (2)** στοιχεία γιατί επιλέγει τη συγκεκριμένη σύνταξη.

«Ο έφηβος της δεκαετίας του εβδομήντα που άκουγε ροκ μουσική, άκουγε, παράλληλα, και κλασική μουσική, διάβαζε Καζαντζάκη ή ακόμη και τα «απαλά» μυθιστορήματα της γενιάς του τριάντα.»

(μονάδες 3)

A.I.6 Να αντικαταστήσετε τις πιο κάτω υπογραμμισμένες λέξεις με **ένα (1)** αντώνυμό τους, ώστε να δίνεται η αντίθετη σημασία από αυτήν που έχουν στη συγκεκριμένη πρόταση, χωρίς να αλλάξετε τον γραμματικό τους τύπο και το νόημα της πρότασης.

α) [...] ουσιαστική διαφορά ανάμεσα σε εμάς και στους επιγόνους μας [...]

β) [...] Και μόνον ο όγκος τον αποτρέπει [...]

(μονάδες 4)

A.I.7 Αφού μεταφέρετε στο τετράδιο απαντήσεών σας τον παρακάτω πίνακα, να τον συμπληρώσετε γράφοντας **ένα (1)** παράγωγο ουσιαστικό και **ένα (1)** παράγωγο επίθετο για το καθένα από τα πιο κάτω ρήματα.

Ρήμα	Παράγωγο ουσιαστικό	Παράγωγο επίθετο
υπερβαίνει		
(να) συμπεράνω		

(μονάδες 4)

A.II. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 40)

«Κάθε «χάσμα γενεών» έχει πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Αυτό σημαίνει ότι μεταφέρει στους τρόπους της έκφρασής του μηνύες που παλεύει να τις ξεπεράσει».

Με αφορμή τις παραπάνω σκέψεις του Τάκη Θεοδωρόπουλου, καλείσαι να συντάξεις ένα άρθρο για τη μαθητική εφημερίδα του σχολείου σου, με τίτλο «Το Χάσμα Γενεών διαρκώς μεγαλώνει. Καιρός να το γεφυρώσουμε.».

Στο άρθρο αυτό, αφού δώσεις **δύο (2)** στοιχεία που χαρακτηρίζουν το σύγχρονο χάσμα γενεών, να παραθέσεις **δύο (2)** τρόπους με τους οποίους θα μπορούσε να επιτευχθεί η γεφύρωση αυτού του χάσματος.

(Έκταση: 250 – 300 λέξεις)

Σημείωση:

- Δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το ονοματεπώνυμό σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο, το οποίο μπορεί να αποκαλύψει την ταυτότητά σας.
- Ο τίτλος του άρθρου δεν χρειάζεται να γραφεί ξανά.

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 30)

Να μελετήσετε τα παρακάτω κείμενα και να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις που ακολουθούν.

B1.

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Διονύσιος Σολωμός, «*Σχεδίασμα Α΄, απόσπασμα 2*», Ελεύθεροι Πολιορκημένοι

Παράμερα στέκει
Ο άντρας και κλαίει·
Αργά το τουφέκι
Σηκώνει και λέει:
«Σε τούτο το χέρι
Τι κάνεις εσύ;
Ο εχθρός μου το ξέρει
Πως μου είσαι βαρύ.»

Της μάνας ω λαύρα!
Τα τέκνα τριγύρου
Φθαρμένα και μαύρα
Σαν ίσκιους ονείρου·
Λαλεί το πουλάκι
Στου πόνου τη γη
Και βρίσκει σπυράκι
Και μάνα φθονεί.

Ερώτηση B1

α) Αφού αναφέρετε **δύο (2)** μορφές οι οποίες πρωταγωνιστούν στο πιο πάνω απόσπασμα, να καταγράψετε **δύο (2)** κοινά χαρακτηριστικά τους. Να τεκμηριώσετε τα χαρακτηριστικά αυτά παραπέμποντας σε συγκεκριμένους στίχους.

(μονάδες 6)

β) Λαμβάνοντας υπόψη σας την απόφαση των Μεσολογγιτών για ηρωική έξοδο, να επισημάνετε τη στάση ζωής που τήρησαν με την τελική τους επιλογή και το βασικό δίδαγμα που αντλείτε εσείς, σήμερα, ως αναγνώστες του έργου «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι».

(μονάδες 6)

B2.

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Δημοτικό τραγούδι, «Του νεκρού αδελφού»

Μάνα με τους εννιά σου γιους και με τη μια σου κόρη,
την κόρη τη μονάκριβη την πολυαγαπημένη,
την είχες δώδεκα χρονώ κι ήλιος δε σου την είδε!
Στα σκοτεινά την έλουζε, στ' άφεγγα τη χτενίζει,
στ' άστρι και τον αυγερινό έπλεκε τα μαλλιά της. 5
Προξενητάδες ήρθανε από τη Βαβυλώνα,
να πάρουνε την Αρετή πολύ μακριά στα ξένα.
Οι οχτώ αδερφοί δε θέλουνε κι ο Κωσταντίνος θέλει.
«Μάνα μου, κι ας τη δώσομε την Αρετή στα ξένα,
στα ξένα κει που περπατώ, στα ξένα που πηγαίνω, 10
αν πάμ' εμείς στην ξενιτιά, ξένοι να μην περνούμε.
- Φρόνιμος είσαι, Κωσταντή, μ' άσκημα απιλογήθης.
Κι α μόρτει, γιε μου, θάνατος, κι α μόρτει, γιε μου, αρρώστια,
κι αν τύχει πίκρα γή χαρά, ποιος πάει να μου τη φέρει;
- Βάλλω τον ουρανό κριτή και τους αγιούς μαρτύρους, 15
αν τύχει κι έρτει θάνατος, αν τύχει κι έρτει αρρώστια,
αν τύχει πίκρα γή χαρά, εγώ να σου τη φέρω».
[...]
Από το μυριανάθεμα και τη βαριά κατάρα,
η γης αναταράχτηκε κι ο Κωσταντής εβγήκε. 30
Κάνει το σύγγεφο άλογο και τ' άστρο χαλινάρι,
και το φεγγάρι συντροφιά και πάει να της τη φέρει.
Παίρνει τα όρη πίσω του και τα βουνά μπροστά του.
Βρίσκει την κι εχτενίζονταν όξου στο φεγγαράκι.
Από μακριά τη χαιρετά κι από κοντά της λέγει: 35
«Άιντε, αδερφή, να φύγομε, στη μάνα μας να πάμε.
- Αλίμονο, αδερφάκι μου, και τι είναι τούτη η ώρα;

Αν ίσως κι είναι για χαρά, να στολιστώ και να 'ρθω,
κι αν είναι πίκρα, πες μου το, να βάλω μαύρα να 'ρθω.
- Έλα, Αρετή, στο σπίτι μας, κι ας είσαι όπως και αν είσαι». 40
Κοντολυγίζει τ' άλογο και πίσω την καθίζει.
Στη στράτα που διαβαίνανε πουλάκια κιλαηδούσαν,
δεν κιλαηδούσαν σαν πουλιά, μήτε σαν χελιδόνια,
μόν' κιλαηδούσαν κι έλεγαν ανθρωπινή ομιλία:
«Ποιος είδε κόρην όμορφη να σέρνει ο πεθαμένος! 45
- Άκουσες, Κωσταντίνε μου, τι λένε τα πουλάκια;
- Πουλάκια είναι κι ας κιλαηδούν, πουλάκια είναι κι ας λένε».
[...]

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Δημοσθένης Παπαμάρκος, «Παραλογή», Γκιακ, εκδόσεις Πατάκη, 2020

[...] Περνούσε ο Χάρος μια βολά, βαρύς και φορτωμένος
Κι από τον δρόμο τον πολύ κι απ' την πολλή τη δίψα
στάθηκε και ξαπόστασε στη βρύσ' του Καλογέρου.
Πιάνει απ' τη σέλα ένα σκοινί, μαύρο σαν την καρδιά του
Πλεγμένο μια, πλεγμένο δυο, πλεγμένο τρεις και δέκα
Από της χήρας τα μαλλιά και της μοιρολογίστρας
Ν' αντέχει ήλιο και βροχή, ν' αντέχει και τα δάκρυα
Κι όταν ακούει τα κλάματα, να σφίγγει, να δαγκάνει
Όπως δαγκάνει η δραγκολιά και σφίγγει η βουνοχέντρα.
Δένει τους νιους στα έλατα, τις κόρες στα πευκάκια
και τα νιογέννητα μωρά δένει στους ασπαλάθους.
Γυρνάει και λέει στον μαύρο του, τον πλουμιστό τον Γρίβα:
-Πάω στη βρύση για νερό, να φέρω στο στουλούμι
Να πιεις εσύ, να πιω κι εγώ που 'μαστε αποκαμένοι [...]
-Σύρε και πιες και γέμισε και φέρε μου κι εμένα,
Και μην πολλά σκοτίζεσαι, τους σκλάβους θα φυλάξω [...]
Κοιτάει ζερβά, κοιτάει δεξιά, κανέναν δεν εθώρει
Κοιτάει και μες το χάραγμα, μέσα στον βύσσιο ρέμα
Και βλέπει κόρη νιούτσικη, μια πέρδικα μικρούλα
που 'χε σκουτιά κατάμαυρα, μαντήλα σαν την πίσσα
και πίθωνε και γέμιζε από την κρύγια βρύση.

Θάμαξε ο Χάρος με τη νια που 'χε καρδιάν αντρίκεια
Να κατεβεί μες στον γκρεμό στ' απάτητα τα βράχια
Εκεί που μήτ' ο λογισμός των αγριμιών τολμάει. [...]

Ερώτηση Β2

α) Να καταγράψετε **δύο (2)** κοινά σχήματα λόγου που εντοπίζετε στα δύο ποιήματα τεκμηριώνοντας την απάντησή σας με τους αντίστοιχους στίχους από το κάθε ποίημα.

(μονάδες 6)

β) Στα δύο πιο πάνω ποιήματα παρουσιάζονται δύο «κόρες». Να καταγράψετε **δύο (2)** χαρακτηριστικά της κάθε μιας τεκμηριώνοντας την απάντησή σας με αντίστοιχους στίχους από το κάθε ποίημα.

(μονάδες 4)

Β3.

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Εμμανουήλ Ροΐδης, *Μονόλογος Ευαισθήτου* [απόσπασμα]

[...]Τρανή απόδειξις της υπερβολικής μου ευαισθησίας είναι και ο τρόπος όπου υπανδρεύθην. Όταν επλησίασαν να με πλακώσουν τα γεράματα, να με κουράζουν αι διασκεδάσεις και να μ' ενοχλούν οι ρευματισμοί, αισθάνθηκα την ανάγκην να έχω ένα σπιτικόν και μίαν γυναίκα δική μου να με περιποιείται. Καθώς πας άλλος, αγαπώ κι εγώ τις εύμορφες, και πλούσιος καθώς είμαι, εύκολον ήτο να εύρω ένα νόστιμο κορίτζι, αν δεν εζητούσα προίκα. Άλλος εις την θέσιν μου θα το έκαμνεν, αλλ' εγώ εσυλλογίσθηκα πόσον θα εβασάνιζε την ευαισθησίαν μου, αν υπανδρευόμην εύμορφην πτωχοκόρην, η ιδέα ότι μ' επήρεν όχι διά τα ευγενή μου αισθήματα, αλλά διά τα επτά μου σπίτια. Παρά αυτήν την ανυπόφορην υποψίαν επροτίμησα να θυσιασθώ και να πάρω πλουσίαν ασχημομούραν. Η ευγένεια της ψυχής μου είναι τόση, ώστε η μεγάλη της μύτη και τα ψεύτικα της δόντια δε μ' εμπόδισαν, όχι μόνον να φέρωμαι καλά μαζί της, αλλά και να την αγαπώ, περισσότερο ίσως παρ' ότι πρέπει. [...]

Ερώτηση Β3

Να γράψετε τον τύπο του αφηγητή ανάλογα με τη συμμετοχή του ή μη στην ιστορία που αφηγείται. Να επισημάνετε το ρηματικό πρόσωπο στο οποίο γίνεται η αφήγηση και να εξηγήσετε τι επιτυγχάνει ο συγγραφέας με αυτή του την επιλογή, δίνοντας **δύο (2)** στοιχεία.

(8 μονάδες)

ΤΕΛΟΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ
ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ